

DEĞERLER HAZİNESİ

Bana dünyayı anlat deseler Divanu Lugati't-Türk'ü anlatmakla işe başlarım. Bir kitap bütün dünyayı nasıl anlatır, demeyin. Henüz 11. yy.da Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divanu Lugati't-Türk'ü basit bir sözlük olarak algılamamak gerekir. Divanu Lugati't-Türk öyle bir eserdir ki Türkçeyi ve Türk kültürünü merak edenlerin çalacağı ilk kapı, dünyalara bedel eşsiz bir hazine, bulunmaz bir cevher, bizin için sonsuz bir kılavuzdur.

Eser Türkçenin ilk sözlüğü olma özelliğini taşır ancak yukarıda da belirttiğim gibi bu kitap basit bir sözlükten ibaret değildir. Bir milleti millet yapan, onları bir arada tutan bütün değerler adeta bu kitaba toplanmıştır. O dönemde yazıya geçirilmese şimdi asla ulaşamayacağımız savlara, sagulara, koşuklara, yerel kelimelere, destan parçalarına ev sahipliği yapmış, onları Türk misafirperverliği ile ağırlamış ve günümüze kadar sağ salim gelmelerini sağlamıştır.

Kaşgarlı Mahmut eserine “ Büyük Türk Sözlüğü” ismini seçse de eserin ön sözünde bu eseri Araplara Türkçeyi öğretmek, Türkçenin de Arapça kadar zengin, hatta ondan daha zengin, bir dil olduğunu göstermek amacıyla yazdığını söylemiştir. Divanu Lugati't-Türk'ü yazarken sadece kelimelerin Arapça karşılıklarını yazmamış, Türk kültürünü de birlikte yazmış. Böylece kendinden sonra gelecek nesiller için de çok kıymetli, büyük bir eser bırakmış.

Kaşgarlı Mahmut, Orta Asya'nın uçsuz, bucaksız bozkırlarından kopmaya başlayıp Anadolu'ya kadar yayılmış ve kendilerine “Türk” diyen ancak dil ve kültür bakımından dağınık görünen bir milletin aslında ne denli güzel, nizamlı, zengin bir dil ve kültürü olduğunu anlatmaya çalışmış, bunu da mükemmel bir şekilde ispat etmiştir.

Divanu Lugati't-Türk hakkında verilen ansiklopedik bilgileri okuduğumuzda “ Bir Türkçe-Arapça sözlük işte!” diye düşünebilirsiniz. Ancak içindeki incileri istirdiyenin kabuğunu kaldırdığınızda, istirdiyenin içine ulaştığınızda gerebilirsiniz. Kitaptaki kelimeler, şiir örnekleri, hikaye parçaları, halk deyişleri okurunu Türk kültürünün ve dilinin derinliklerine kadar götürür. Öyle lezzetli bir dili vardır ki bizi Orta Asya bozkırlarına, atalarımızın kilim serili çadırlarına götürür.

Kaşgarlı Mahmut'umuz bu eseri sandığınız gibi masanın başına geçip, üstüne mumunu koyup, eline kalemini, önüne kahvesini alıp oturduğu yerden yazmamıştır. (Sizler de takdir edersiniz ki Türk dilinin söz varlığına, ses değişimlerine bu kadar hakim olan bir kitap masa

başında yazılamazdı.) İki yıllık bir yazma serüvenine sahip olan bu eser iki yılda neler neler biriktirmiştir, varın siz hayal edin demeyeceğim. Gidin bu kitabı mutlaka inceleyin, araştırın, onun kaynağından beslenin diyeceğim.

İki yılın sonunda (1070-1072 yılları arasında) Kaşgarlı Mahmut eserinin sayfalarıyla bizi baş başa bırakırken aslında hepimizi Türk dilinin arka bahçesinde uzun ve derin bir yolculuğa çıkarmış ve Divanı Lügat'it Türk'ün başından sonuna kadar adeta bir “dil atlası” ortaya koymuştur. Günümüzde tek nüshası İstanbul Millet Kütüphanesinde bulunan Divanı Lügatit Türk sözlü edebiyat ile yazılı edebiyat arasında köprü görevi yapar. Aynı zamanda kitabın içinde dönemin Türk devletlerinin yerini gösteren bir de harita vardır. Yani Türk dünyasının ilk haritası vardır. Bütün bunlar göz önüne alındığında eser kendini emsallerinden ayırmış, kendini basit bir yapıt olmaktan çıkarmış, dönemin Türk varlığına ışık tutan bir fener olmuştur.

Kaşgarlı Mahmut eserinin ön sözüne “ Türk dili ile Arap dilinin at başı beraber yürüdükleri bilinsin diye, Halil'in Kitab'ül Ayan'ında yaptığı gibi kullanılan kelimelerle terk edilen kelimeleri bu kitapta bir arada yazmak ara sıra yüreğime değer dururdu... Kitaba, Türklerin görgü ve bilgilerini göstermek maksadı ile söyledikleri şiirlerden serpiştirdim, ak ve kara günlerinde yüksek düşüncelerle söylenmiş olan savlarını da aldım. “ diye başlayarak en başından beri anlatmaya çalıştığımız şeyleri özetlemiş, amacının sadece sözlük çalışması yapmak olmadığını bize bir kez daha hatırlatmıştır.

Ben de siz değerli okuyucularına diyorum ki Divanı Lügatit Türk'e yüzeysel bakarsanız evet bir sözlüktür, buna karşın Kaşgarlı Mahmut'u ve amacını kalbinizde hissetmeye çalışırsanız kitabın sadece bir sözlük değil okurunu Türk Dilinin en derinlerine indirip oradaki hazinelerden haberdar eden bir madenci, yazılış dönemine kadar ki keşfedilmemiş yapısı itibariyle Türkçenin balta girmemiş ormanlarına girebilen bir kâşif, hepimizi Türkçenin nihayetsiz denizinde yolculuğa çıkaran bir kaptan olduğunu anlarsınız.

Divanu Lugati't-Türk, bütün özellikleriyle sen milletimizin göz bebeğisin. Bizim için en kıymetli hazinelerden daha kıymetlisin. Dünya döndükçe, Türklük var oldukça sen de hep var olacaksın.